

משרד מבקר המדינה ער למגבלות התקציביות והאחרות המשפיעות על היקף האימונים ואיכותם. במצב כזה דרוש, שכל הגורמים המשפיעים על אימוני יחידות השדה יוודאו, שניהולם של האימונים יהיה בהתאם לכשירויות ולהישגים הנדרשים, ויתנו דעתם על משכם ועל הקצאת האמצעים הנדרשים לביצועם. כדי להבטיח את יכולתן המקצועית של היחידות לבצע את משימותיהן במלחמה עתידית, צריכים צה"ל והממשלה להגיע למיצוי האפשרויות לקידום נושא חשוב זה.

כשירות וכוננות יחידות מחסני חירום

ריכוז ממצאים

על פי פקודת מטכ"ל, יחידות מחסני החירום (להלן - ימ"חים) נועדו לאחסן אפסניה המיועדת ליחידות המילואים או לשימוש בזמן חירום, כך שיתאפשר לנפקה בכל עת כאפסניה שמישה להפעלה ולהוצאה מיידית. האפסניה המאוחסנת בימ"חים כוללת, בין היתר: רכב קרבי משוריין (להלן - רק"ם) ורכב אחר (להלן - רכב ב'), נשק, מכשירים מדויקים, ציוד אישי ויחידתי, תחמושת ודלק. האפסניה לסוגיה מאוחסנת בימ"חים על פי מספר שיטות, שהעיקריות בהן - החסנה יבשה והחסנת הכן. להלן עיקרי הממצאים מביקורת שערך משרד מבקר המדינה בנושא כשירות וכוננות ימ"חים בדרג הנפרש. כלל הממצאים יפורטו בהמשך.

הסגל הסדיר בכל ימ"ח נועד להבטיח את כשירות האפסניה ואת תקינותה. סגל זה כולל בעיקר חיילים במקצועות התחזוקה וחיילים במקצועות החימוש.

בשנת 1991 צומצמו התקנים של נגדי תחזוקה בשירות קבע בימ"חים, ובמקומם פורסמו תקנים למפקדי תחזוקה שאינם קצינים (להלן - מש"קי תחזוקה) בשירות חובה. החלפת תקני הקבע שצומצמו בתקני חובה גרמה לירידה במיומנות כוח האדם המטפל באפסניה בימ"חים. נוסף לכך, בימ"חים של אוגדות שנבדקו היתה מצבת כוח האדם של מש"קי התחזוקה בשירות חובה קטנה מהתקן, ובחלקם אף חסרו נגדי תחזוקה בשירות קבע.

ראש אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה במטה הכללי (לשעבר אג"א; להלן - אט"ל) קבע בינואר 1996, כי בשנים האחרונות קיימת ירידה ברמת האיכות של כוח האדם המופנה למערך הלוגיסטי ביחס להתפתחות הטכנולוגית, לאמצעי הלחימה ולסביבה התפעולית שבה הם פועלים.

צה"ל קבע ליחידות שני סוגי תקנים לציוד לחימה: תקן תקינה, שהוא כמות ציוד הלחימה הנקבעת ליחידה בהתאם לייעודה ולארגונה ובהתאם לתורת הפעלתה; ותקן הקצאה, שהוא כמות האמצעים הנקבעים בפועל ליחידה לעת חירום בשל אילוצי מצאי. תקן ההקצאה נחלק בין ציוד לחימה המיועד להחסנה בימ"ח (תקן החסנה), ציוד לחימה שניתן להשתמש בו לצורכי היחידה (תקן שימוש) וציוד לחימה שניתן להשאילו ליחידות אחרות, על פי הוראות המפקדות הממונות (תקן השאלה).

בפריטי ציוד לחימה רבים היו תקני ההקצאה נמוכים מתקני התקינה; בפריטי ציוד לחימה מסוימים היה המצאי בפועל בימ"חים שנבדקו אף קטן מתקני ההחסנה.

חלק מציוד הלחימה שהוקצה לימ"חים הושאל, על פי תקני ההשאלה, לצורכי אימונים ולפעילות ביטחון שוטף. קיימת אי-ודאות בנוגע להחזרת הציוד במועד, והציוד נשחק תוך כדי שימוש שוטף בו.

בהוראה של קצין החימוש הראשי (להלן - קחש"ר) פורטה תוחלת החיים של פריטי תחמושת שונים ונקבע, כי יש לרענן סדרות תחמושת שעברו את אורך החיים שנקבע להן. בימ"חים שנבדקו נמצאו ב"בטני" הטנקים ובמחסני התחמושת כמויות מפריטי תחמושת, שעל פי הוראת קחש"ר דלעיל חייבו ריענון, אך הוא לא נעשה, בעיקר כיוון שבבסיסי מרכז התחמושת לא היתה תחמושת מסדרות ייצור חדשות יותר.

במחצית הראשונה של שנת 1996 היה ביצוע חלק מהטיפוליים התקופתיים (טיפוליים דו-שנתיים וטיפוליים שיש לבצעם אחת למספר שנים) בטנקים, בתותחים מתנייעים ובנושאי גייסות משוריינים (נגמ"שים) נמוך ב-10% עד 40% מהמתוכנן; במקרים רבים שהו כלי רק"ם בטיפוליים, שיש לבצעם אחת למספר שנים, פרקי זמן ארוכים בהרבה מאלו שנקבעו בהוראות קחש"ר; בבדיקה שערכה מפקדת קחש"ר בשנת 1994, בנוגע לכשירות רק"ם בהחסנה יבשה, נבדקו כ-100 טנקים כמדגם, ונמצאו בו טנקים לא כשירים; רוב הליקויים שנמצאו בטנקים נבעו, לדעת מבצעי הבדיקה, מהכנסתם להחסנה יבשה ללא שנעשו בהם כל הפעולות הנדרשות בעת הכנסת טנקים להחסנה יבשה.

במכתבו לרמטכ"ל מינואר 1996 התייחס ראש אט"ל לנושא כשירות הימ"חים, ובין היתר העריך, שיהיו כלי רכב לא כשירים בעת היציאה מהימ"חים, ואליהם יצטרפו עוד כלי רכב, שיתקלקלו בתוך 48 השעות הראשונות לפעולתם.

בסוף שנת 1994 הצטבר פיגור ניכר בביצוע טיפולים תלת-שנתיים בכלי רכב ב' בכל הימ"חים בצה"ל. במגמה להתגבר על הפיגור שנוצר, גיבש אט"ל תכנית מואצת לביצוע הטיפוליים, והיא צפויה להסתיים בשנת 1997.

אחד הגורמים לקשיי האחזקה של כלי הרכב המאוחסנים בימ"חים הוא התיישנותם. מדובר בעיקר במשאיות ריאו ובגי'פים, שמרביתם נרכשו מעודפי צבא ארה"ב, והם יוצרו לפני 20 שנה ומעלה; כשירותן של חלק ניכר ממשאיות הריאו בימ"חים שנבדקו, נפגעה, כיוון שמורכבים בהן צמיגים שפג תוקפם.

על פי פקודת מטכ"ל, יחידות מחסני החירום (ימ"חים) נועדו לאחסן אפסניה המיועדת ליחידות המילואים או לשימוש בזמן חירום, כך שיתאפשר לנפקה בכל עת כאפסניה שמישה להפעלה ולהוצאה מיידית. הסגל הסדיר של הימ"ח נועד להבטיח את כשירות האפסניה ואת תקינותה באמצעות ביצוע פעולות אחזקה (החסנה, טיפול מונע ותיקונים), לפי הדרישות הבאות לידי ביטוי בנהלים ובהוראות מקצועיות חילות.

האפסניה המאוחסנת במחסני החירום כוללת: רכב קרבי משוריין (רק"ם), רכב אחר (רכב ב'), נשק, מכשירים מדויקים, ציוד קשר, ציוד הנדסי, ציוד רפואי, זיוד וכלי עבודה, ציוד אישי ויחידתי, תחמושת, חומרי חבלה, דלק ושמונים.

האפסניה לסוגיה מאוחסנת בימ"חים בשיטות ההחסנה הבאות: (א) בהחסנה יבשה - רק"ם, כלי רכב או ציוד אחר תחת כיסוי מיוחד עם מתקנים לשמירת יובש. כלי הרק"ם וכלי הרכב מאוחסנים כשהם מתודלקים (למעט רכב בנזין), מזוודים ועם תחמושת בתוכם (למעט פריטי תחמושת מתכונות מסוימות); (ב) בהחסנת הכן - רק"ם, כלי רכב או ציוד אחר מאוחסנים בסככות או תחת כיפת השמים, כשהם מוכנים להפעלה בשעת חירום; (ג) במחסנים; (ד) בחוות דלק ותחמושת; (ה) בבסיסים מטכ"ליים מרחביים, הסמוכים ככל האפשר לימ"חים, בשל מגבלות בטיחות, חוסר מקום או צורך בסדרי החסנה מיוחדים.

בחודשים ינואר עד אוגוסט 1996 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת בנושא כשירות וכוונות הימ"חים בדרג הנפרש. נבדקו בעיקר: מצב כוח האדם לתפעול הימ"חים בשגרה ובמעבר לחירום, תקני הציוד ומצב המצאי בימ"חים, השאלות ציוד מהימ"חים, ביצוע הטיפול ברק"ם וברכב ב', וסדרי הבקרה והשליטה על כשירות וכוונות הימ"חים.

הביקורת נערכה בימ"חים של מספר אוגדות שריון במילואים שבשלושת הפיקודים המרחביים. כמו כן, נבדקו נושאים הקשורים בכוונות ובכשירות של הימ"חים - באגף התכנון שבמטה הכללי (להלן - אג"ת); באגף המטה הכללי שבמטה הכללי (להלן - אג"ם) (חטיבת המיבצעים וחטיבת תורה והדרכה); באגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה שבמטה הכללי (אט"ל); בשמו הקודם - אג"א) ובחלק מהמרכזים הכפופים לו: מרכז ציוד לחימה מבוקר וחלפים (להלן - מצל"ח), מרכז דלק, ומרכז תחמושת (להלן - מרת"ח); במפח"ש; במפקדת קצין החימוש הראשי (להלן - מקחש"ר); במפקדת קצין התחזוקה הראשי (להלן - מקחת"ר); במפקדות הפיקודים המרחביים וביחידות החימוש המרחביות (להלן - יחש"ם) הכפופות להן.

כוח אדם לאחזקת האפסניה בימ"חים

כוח אדם בסמכות חיל התחזוקה

בשנת 1991 נערכה עבודת מטה בראשות אג"ת לבחינת התקנים בימ"חים בתחום הרישום, התחזוקה, המינהלה והנהיגה, במגמה לצמצם תקנים אלה. בעקבות עבודת המטה, צומצמו התקנים של נגדים בשירות קבע ובמקומם פורסמו תקנים למפקדי תחזוקה שאינם קצינים (מש"קי תחזוקה) בשירות חובה. לדברי קצין התחזוקה הראשי, החלפת תקני קבע בתקני חובה גרמה לירידה במיומנות כוח האדם המטפל באפסניה ובכושרו לנהל את העבודה במחסנים.

על פי נתונים של מקחת"ר, מעודכנים ליולי 1996, היה שיעור האיוש של נגדים בשירות קבע בכל הימ"חים של אוגדות המילואים זהה כמעט לתקן. בפועל, היה שיעור האיוש הממוצע נמוך יותר והגיע לכ-94% מהתקן, כיוון שבמצבת כוח האדם היו כלולים גם נגדי תחזוקה בתהליכי פרישה מצה"ל, ובאותו זמן לא נעשו פעולות כדי לגייס אחרים במקומם. מסיבה זאת, באוגדות שנבדקו, שיעור האיוש של נגדים בשירות קבע היה נמוך מהתקן (85% עד 93%).

על פי נתוני מקחת"ר מיולי 1996, היה במצבת כוח האדם של הימ"חים איוש ממוצע בשיעור של כ-95%. בכל האוגדות שנבדקו חסרו מש"קי תחזוקה בהשוואה לתקן: בשתי אוגדות היו שיעורי האיוש כ-71% וכ-75%, ובאוגדות אחרות - מכ-81% עד כ-91%. משרד מבקר המדינה העיר, שנוכח החלפת תקני קבע בתקני חובה והמשתמע מכך כמפורט לעיל, מן הראוי לכל הפחות להבטיח שאיוש תקני החובה יהיה מלא.

כוח אדם במקצועות חימוש

נתוני התקן ומצבת כוח האדם באוגדות שנבדקו מצביעים על כך שבדרך כלל תאמו מצבות כוח האדם במקצועות החימוש לתקנים; עם זאת יש להדגיש, שבינואר 1996 קבע ראש אט"ל, כי קיימת הידרדרות משך השנים ברמת האיכות של כוח האדם המוקצה למערך הלוגיסטי ביחס להתפתחות הטכנולוגית, לאמצעי הלחימה ולסביבה התפעולית שבה הם פועלים; הרפורמה בחינוך הטכנולוגי האיצה את תהליך ההידרדרות ויצרה מציאות שבה מקורות כוח האדם אינם מתאימים לייעודם במערך הלוגיסטי. ראש אט"ל הביא נתונים בנוגע להידרדרות איכות כוח האדם בשירות חובה המופנה למערך הטכני, ולפיהם שיעור בעלי קבוצת האיכות (קב"א) הנמוכה עלה מ-15% ל-34% בין שנת 1989 לשנת 1995, ושל בעלי בעיות נפשיות - מ-13% ל-24%.

אנשי צוות לטיפול ברק"ם

לפי תקני אג"ת, נקבעו בסגל הימ"ח עבור כל חטיבה ארבעה עד שישה אנשי צוות טנקים בשירות חובה כדי לסייע בביצוע טיפולים שונים ברק"ם, כגון טיפולי צוות. בבקורת עלה, כי בכל האוגדות שנבדקו היו מאוישים התקנים חלקית: בכל חטיבה היה חסר לתקן איש צוות או שניים.

תקנים ומצאי של אפסניה

בהוראת פיקוד עליון משנת 1991 נקבע, כי בסמכותו של אג"ת לקבוע תקנים של כוח אדם, תקנים של ציוד לחימה מבוקר, שקיים צורך לפקח על תקניו (להלן - צל"ם), ותקנים של תחמושת, והוא האחראי לפרסמם בצה"ל. לפי הנחיית סגן הרמטכ"ל ממאי 1995, הועברו סמכויות התקינה של רוב סוגי הצל"ם, למעט צל"ם ייעודי של הזרועות, מאג"ת למפח"ש. פקודת מטכ"ל מגדירה תקן, כתיאור כמותי של האמצעים, שנקבעו ליחידה כדי שתוכל למלא תפקידיה בהתאם לפקודת הארגון. אג"ת הגדיר סוגים שונים של תקן, כאשר הרלוונטיים לענייננו הם כלהלן:

(א) תקן תקינה - כמות הצל"ם הנקבעת ליחידה בהתאם לייעודה ולארגונה ובהתאם לתורת הפעלתה.

(ב) תקן הקצאה - כמות האמצעים הנקבעים בפועל ליחידה לחירום בשל אילוצי מצאי. תקן ההקצאה מתעדכן לנוכח רכש, ייצור, השבתות וכו'. תקן ההקצאה נחלק לצל"ם המיועד להחסנה בימ"ח (תקן החסנה), לצל"ם שניתן להשתמש בו לצורכי היחידה (תקן שימוש), ולצל"ם שניתן להשאילו ליחידות אחרות, על פי הוראות מפקדות ממונות (תקן השאלה).

תקני הקצאה לעומת תקני תקינה

מהשוואת תקני ההקצאה של ציוד לחימה לתקני התקינה עולה, כי במקרים רבים תקני ההקצאה נמוכים בהרבה מתקני התקינה. כך למשל, נמצאו פערים ניכרים בין התקנים במצפני מעלות, במשקפות אישיות, במקלעי מא"ג לחי"ר, ובאמבולנס 4X4. פערים מסוימים בין תקני התקינה לבין תקני ההקצאה נמצאו גם בשלושה סוגי טנקים בשלוש מבין האוגדות שנבדקו. משרד מבקר המדינה העיר, שבכך מתבטא הפער בין היקף האמצעים הנדרש, לדעת צה"ל, ליחידות בחירום למילוי ייעודן, לבין היקף האמצעים המוקצה להן בפועל.

מפח"ש מקיימת עבודת מטה נרחבת לעדכון טבלאות הארגון של יחידות צה"ל בדרג הנפרש, כדי להתאימן לשינויים שחלו בארגון המסגרות ובהרכבי הסד"כ ולעדכונים בתורת הלחימה. עבודת מטה זו לכשתסתיים עשויה להביא גם לשינוי תקני התקינה.

פערים בין המצאי לבין תקני החסנה

1. תקן ההחסנה קובע, כאמור, את כמות הצל"ם המיועד להחסנה בימ"חים. בביקורת באוגדות עלה, כי בפריטים מסוימים, כגון: אמבולנס 4X4, זרקאור עזר למפקד, מקלע מא"ג לחי"ר - מצאי הציוד שביחידות קטן מתקני ההחסנה שנקבעו. יוצא, שבפריטים אלה לא זו בלבד שאין מתמלאים תקני התקינה, כמפורט לעיל, אלא שהמצאי במחסנים אף נמוך מזה שהיה אמור להימצא בהם. כך למשל: באוגדות מסוימות היו מצאי האמבולנסים 4X4 ומצאי זרקאורי העזר למפקד נמוכים מתקן ההחסנה.

במסגרת עבודת מטה שבוצעה במפח"ש לקראת הכנת תכנית העבודה לשנת 1997, הוצגה תמונת מצב של פריטים בעלי חשיבות רבה ליחידות הדרג הנפרש למילוי משימותיהן בחירום, בציון פערים ניכרים בין המצאי לצרכים המחייבים, לדעת מפח"ש, פתרון על ידי רכש.

2. המלגזות השונות שבתקני ההקצאה וההחסנה של יחידות הדרג הנפרש מיועדות לשינוע תחמושת, דלק וציוד, והן חשובות במיוחד בהתארגנות היחידות במעבר מרגיעה לחירום. בביקורת באוגדות התברר, כי מצאי המלגזות קטן לעומת התקנים. משרד מבקר המדינה העיר, שעקב חוסר במלגזות בהשוואה לתקן ועקב כשירות ירודה של המלגזות בימ"חים, תהליך העמסת האפסניה עלול להיות איטי ולקוי.

צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1996, כי תכנית ההתעצמות לשנת 1997 כוללת נתח תקציבי לצמצום הפערים בין המצאי לבין תקני ההקצאה וההחסנה במצפנים, משקפות ועוד; הפער בג'יפי סיור יקטן עם קליטת ג'יפי סיור חדשים מסוג "האמר"; אין לצפות לשיפור מהותי לגבי הפער באמבולנסים המלגזות; תוספת המלגזות, שתספקנה ליחידות בשנים 1996 ו-1997, אמורה לצמצם משמעותית את הפערים ולהביא לשיפור ברמת כשירותן.

השאלת ציוד לחימה

השאלת ציוד הינה העברה זמנית מחזקת יחידה אחת לחזקת יחידה אחרת, מתוך כוונה להחזירו ליחידה המשאילה בתום מועד ההשאלה או בשעת חירום. בשל מגבלות תקציביות, חלק מציוד הלחימה הנדרש למערך ההדרכה, לתעסוקה מיבצעית ולפעילות ביטחון שוטף (בט"ש) נלקח בהשאלה מהימ"חים של אוגדות המילואים.

מפח"ש קובעת את תקני השאלות הצל"ם על פי צורכי התעסוקה המיבצעית והבט"ש, שמגדירה חטיבת המיבצעים באג"ם בשיתוף עם הפיקודים המרחביים, כשבאחריות הפיקודים קביעת היחידות המשאילות. השאיפה היא, שההשאלות תהיינה פנים-פיקודיות ובטווח הגיאוגרפי הקרוב ביותר ליחידה השואלת. נקבע, כי הציוד המושאל יוחזר ליחידה המשאילה בשעת חירום או על פי קביעת חטיבת המיבצעים. כך למשל, יחידות ההדרכה המקבלות צל"ם מושאל, צריכות להחזירו מוקדם ככל הניתן. בתקופת ההשאלה יש לבצע תרגילים לתיאום החזרת הצל"ם בין היחידות המשאילות ליחידות השואלות.

משרד מבקר המדינה העיר, כי השאלת הציוד גורמת לפגיעה בזמינות הציוד, לעומס נוסף בתהליכי הגיוס וההתארגנות, ולשחיקת הציוד על ידי השימוש השוטף.

מפקדי אוגדות המילואים העלו נושא זה כנושא מרכזי המשפיע על כוננות יחידותיהם והמחייב טיפול. גם ראש אט"ל קובע במסמך המופנה לרמטכ"ל מינואר 1996, כי החזרת האמצעים המושאלים לא תהיה שלמה ותותר פערי מצאי.

ממצאים מהביקורת באוגדות

בביקורת באוגדות בנושא השאלת ציוד מהימ"חים התברר, כלהלן:

(א) סדרי משיכת הציוד המושאל מקבלים ביטוי נאות בפקודות הקבע. כמו כן נקבעו השיטות למסירת הציוד, אם במרוכז ואם במפוצל.

(ב) בתנאים של גיוס חירום, הפעילות למשיכת הציוד הינה מורכבת; זאת, גם בהתחשב בכך שנוסף להשאלות, על האוגדות לטפל גם במשיכת ציוד להשלמה ממקורות שונים, ובמיוחד במשיכת ציוד שנשמר עבורן בבסיסי המערך הלוגיסטי. כך למשל, יחידות של שתי אוגדות מושכות בשעת חירום ציוד מושאל מגורמים רבים ושונים.

(ג) היחידות המשאילות מבצעות השוואות עתיות, בעיקר רישומיות, עם היחידות שלהן הושאל הציוד. במקרים אחדים דיווחו היחידות המשאילות, כי בהשוואות שערכו לא אותר חלק מהציוד שהושאל.

(ד) הפעולות הנעשות, עם כל חשיבותן, אינן מאפשרות לעמוד על מצבו הטכני של הציוד המושאל, על יכולת איסופו ממקומות הימצאו הפיזי ועל הקשיים בהחזרתו ליחידה. יצוין, כי תוכנן תרגיל לסוף שנת 1996, ובמסגרת תרגול נושאי תחזוקה מרכזיים תוכנן תרגול של משיכת ציוד מושאל והחזרתו בשעת חירום, בביצוע פיזי של משיכות מדגמיות של הציוד המושאל. משרד מבקר המדינה יעקוב אחר תוצאות התרגיל, כדי לראות אם קיים פתרון משביע רצון לבעיות הנובעות מממדי ההשאלות.

צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1996, כי השאלת ציוד מהימ"חים מהווה פתרון דחוק ומאולץ, הנובע ממצוקת תקציב ומחוסר בציוד הנדרש לפעילות אימונים, ביטחון שוטף ותעסוקה מיבצעית; וכי לפי סיכום סגן הרמטכ"ל, תמונת המצב בנוגע להשאלות הציוד לא תשתנה שינוי מהותי.

תחמושת

צורכי צה"ל בתחמושת למלחמה מוגדרים כיעד הצטיידות. יעד הצטיידות של כל פריט תחמושת מורכב מארבעה גורמים: (א) תקן התחמושת היחידתי (תחמושת הנמצאת בכל כלי רק"ם - תחמושת "בטן"); (ב) תחמושת נוספת המוקצית לכל יחידה (תחמושת דרג); (ג) תקן תחמושת עוצבתי; (ד) רמת מלאי המוחזקת בבסיסי התחמושת המטכ"ליים (רמת מלאי מטכ"לית). נוסף ליעד ההצטיידות למלחמה, מלאי התחמושת בצה"ל צריך לענות על הצריכה השוטפת באימונים ובפעילות ביטחון שוטף. השינויים במלאי הם תוצאה של רכש תחמושת או שיקומה מחד גיסא, ושל צריכת תחמושת או פסילתה מאידך גיסא.

במועד הביקורת נמצאו באוגדות שנבדקו כמויות תחמושת ה"בטן" והדרג בדרך כלל על פי התקנים. באוגדות מסוימות נמצא חוסר לעומת התקן בפריטים אחדים. למשל, באחת החטיבות של אחת האוגדות היה חוסר בכדור 105 מ"מ מסוג מסוים, ובאוגדה אחרת נמצא חוסר בכדור 105 מ"מ מסוג אחר. צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה, כי בכל היחידות שהוזכרו בדוח הביקורת נעשית השלמת תחמושת לתקן, ותהליך זה יושלם עד סוף שנת 1996.

התחמושת העוצבתית מוחזקת עבור היחידות על ידי בסיסי מרת"ח, והמלאי בבסיסים אלה היה מספיק גדול כדי לעמוד במחויבותם כלפי האוגדות שנבדקו. אשר לרמת המלאי המטכ"לית, דוח זה אינו עוסק בכך.

מעקב וריענון

1. הוראת קצין החימוש הראשי (קחש"ר) מפרטת את תהליך רישום התחמושת ביחידות סדירות וביחידות מילואים, במטרה לקבוע שיטת מעקב אחר סדרות תחמושת הנמצאות ביחידות לצרכים הבאים: איתור תחמושת אסורה או מוגבלת בשימוש; ביצוע ריענון תחמושת; ואיחוד סדרות ב"בטני" הטנקים. על פי ההוראה דלעיל, המעקב אחר התנועות של סדרות התחמושת בכל מקרה של קבלה או ניפוק תחמושת ביחידה ובכל מקרה של הכנסת תחמושת לרק"ם או הוצאתה ממנו - הוא באמצעות רישום ידני.

במפקדות האוגדות מתנהל רישום ממוחשב של אפסניה. מערכת המחשוב מאפשרת רישום מציאת תחמושת לפי תכונות וסדרות ביחידות האוגדה, אך ללא ציון מקום הימצאות התחמושת בפועל (ב"בטני" הרק"ם או בבונקר התחמושת). בביקורת התברר, כי בפועל לא נעשה באוגדות שנבדקו שימוש במערכת המחשוב לצורך רישום סדרות תחמושת. צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה, כי כאשר תוטמע מערכת מחשוב חדשה בדרג הנפרש, יינתן מענה משופר באופן משמעותי (מובנה וידידותי יותר) לניהול מפורט של סדרות תחמושת.

2. הוראת קחש"ר אחרת מפרטת את אמות המידה לריענון ולקדימות שימוש בתחמושת, כדי להבטיח שביחידות תימצא תחמושת באיכות גבוהה ככל האפשר. ריענון תחמושת ביחידות מבוסס על תוחלת החיים של התחמושת בהתאם לתנאי ההחסנה, כמפורט בהוראה. ההוראה מחייבת את היחידות לדווח למפקדה ממונה על הימצאות סדרות תחמושת שעברו את אורך החיים כפי שצוין בה; המפקדה הממונה תורה ליחידה על שימוש בתחמושת לצורכי תעסוקה מיבצעית או אימונים (תוך כדי ניפוק תחמושת חלופית ליחידה) או על ריענון התחמושת באמצעות מרת"ח.

בביקורת באוגדות שנבדקו נמצאו כמויות ניכרות מפריטי תחמושת שונים, שעל פי הוראת קחש"ר דלעיל חייבו ריענון. היחידות אמנם דיווחו כדרוש, אך הריענון לא נעשה, משום שבבסיסי מרת"ח לא היתה תחמושת מסדרות ייצור חדשות יותר.

בנוגע לפריטי תחמושת אחדים אחרים, שחייבו ריענון, עלה בביקורת, כי במלאי מרת"ח היו כמויות תחמושת מפריטים אלה משנות ייצור חדשות יותר, וניתן היה לכאורה לספק לאוגדות תחמושת במקום זאת הטעונה ריענון. כך למשל, במועד הביקורת נמצאו באוגדות מסוימות כדורי 105 מ"מ מסוג מסוים משנות ייצור 1973-1980, כשבאותה עת היו במלאי מרת"ח כדורים מסוג זה משנות ייצור 1982 ומעלה.

בדיקות מחזוריות

הוראת קחש"ר אחרת מפרטת את סדרי ביצוע בחינה מחזורית (להלן - במ"ח) במסגרת מכלול פעילויות לאחזקת תחמושת בכושר שמיש. מרת"ח, באמצעות גופים מקצועיים שונים, בוחן מדי שנה, על פי תכנית עבודה שהכין, כ-1,200 סדרות תחמושת. אם מתגלים פגמים בסדרת תחמושת, העניין מועבר מיידית לידיעת הגורמים הטכניים במקחש"ר, המפרסמים לפי הצורך הוראות ליחידות צה"ל על איסורי שימוש או על הגבלת שימוש בסדרה. בדיקות מחזוריות לתחמושת מתבצעות לפי מדגם קבוע, כשתחמושת חדשה עוברת בדיקות מחזוריות בתדירות

נמוכה ובסדרות מייצגות בלבד, ואילו בסדרות תחמושת ישנה בנות 15-20 שנה נעשית בדיקה מחזורית מדי שנה בבסיסי מרת"ח וביחידות הדרג הנפרש.

בביקורת התברר, כי הבחינות המחזוריות ביחידות אינן כוללות תחמושת "בטן" שברק"ם. יש בכך ליקוי משני היבטים: (א) מצב תחמושת "בטן" יכול להיות שונה ממצב אותה סדרה במרת"ח או בדרגי האוגדה - זאת משום שתחמושת "בטן" הוצאה מאריזתה המקורית ותנאי הסביבה שונים מאלו שבהחסנה יבשה; (ב) יתכן שסדרות מסוימות נמצאות רק ב"בטנים", ולכן אינן מופיעות ברישומי מרת"ח ולא תיבדקנה כלל.

משרד מבקר המדינה העיר, שנוכח הממצאים בפרק זה, ראוי לפעול להגברת כוונותם של הימ"חים על ידי כך שתסופק להם, ככל הניתן, תחמושת שנותר לה אורך חיים. עוד דרוש לכלול במסגרת הבחינות המחזוריות גם את תחמושת ה"בטן", כדי לעמוד על איכותה לאשורה.

צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1996, כי הוראת קחש"ר, שעניינה ריענון תחמושת, נמצאת בתהליך עדכון, ועיקרי השינויים שהוכנסו בה הם: (א) על היחידות לדווח למפקדות הממונות על הימצאות סדרות תחמושת שעברו את אורך החיים, וההחלטה על ביצוע הריענון מתבצעת על פי שיקול דעת בהתאם למצב הטכני ולזמינות המלאים (הדגש במקור); (ב) עודכנו אורכי החיים הצפויים לתחמושת בהסתמך על במ"ח שבוצעו בשנים האחרונות.

משרד מבקר המדינה מעיר, כי טיוטה של ההוראה המעודכנת קיימת כבר מאוקטובר 1994, אולם היא טרם אושרה. בינתיים, המדיניות לריענון תחמושת שפג תוקפה, שבה נוקט צה"ל, אינה מגובה בהוראה מקצועית מתאימה.

אשר לאי-ביצוע במ"ח לתחמושת "בטן" הודיע צה"ל, כי ביצוע בחינות כאלה הינו בעייתי, עקב חוסר היכולת לבצע הסקה סטטיסטית מובהקת מתוצאות הבחינה, בשל טווח ההשתנות הגבוה של התחמושת בין כלי הרק"ם השונים; עם זאת, נוכח ממצאי הביקורת, הנושא בכללותו ייבחן שוב ברמה הטכנית.

שגרת טיפולים ברק"ם וברכב ב'

שגרת הטיפולים ברק"ם וברכב ב' שבימ"חים (בהחסנת הכן ובהחסנה יבשה) נקבעה בהוראות קחש"ר. היא כוללת בעיקרה: (א) טיפולים דו-יומיים, שבועיים, חודשיים וארבע-חודשיים ברק"ם וברכב ב', המבוצעים על ידי צוות האחזקה של הימ"ח; (ב) טיפול ב' ברק"ם, שהוא טיפול דו-שנתי, המתבצע אף הוא על ידי צוות האחזקה של הימ"ח בסיוע של צוותים מהיחש"ם. הטיפול כולל בדיקה או פירוק של מערכות שונות והחלפת שמנים; (ג) טיפול ג' ברק"ם נעשה אחת למספר שנים על ידי יחש"ם או מרכז שיקום ואחזקה (להלן - מש"א), והינו טיפול מורחב ומעמיק יותר במערכות השונות, לרבות החלפת מסננים ושמנים; (ד) טיפול תלת-שנתי ברכב ב' מתבצע על ידי היחש"ם או מש"א.

מחסני חלפים

בימ"חים של האוגדות קיימים מרכזי תיקון אוגדתיים (להלן - מת"א) או מרכזי טיפול חטיבתיים. לכל מרכז טיפולים מחסן חלפים. בחלק מהאוגדות שנבדקו נמצאו ליקויים ברישום החלפים במחסני החלפים של מרכזי הטיפול החטיבתיים. כך למשל, מחסני החלפים באוגדה מסוימת נוהלו ללא רישום מעודכן ומסודר.

טיפולים חודשיים וארבע-חודשיים ברכב ב'

1. **טיפול חודשי**: בהתאם להוראות קחש"ר, חובה לבצע בכל כלי רכב ב' טיפול חודשי. הטיפול מבוצע על ידי נהג ומודרך על ידי מכונאי או בוחן רכב של היחידה. לצורך בקרה על ביצוע הפעולות השונות, קיימים טופסי טיפול המפרטים את הפעולות שיש לבצע, והם מיועדים למספר סוגים של כלי רכב. ביצוע כל פעולה יש לסמן על ידי "V". על מבצע הטיפול לחתום על גבי הטופס ועל מנהל העבודה לאשרו בחתימת ידו. בביקורת התברר, כי ביחידות משנה אחדות של מספר אוגדות סומנו בטפסים פעולות שאינן מתאימות לרכב מהסוג שבו נעשה הטיפול. יש בכך כדי להטיל ספק במהימנות הרישום, המשמש הוכחה, לכאורה, לביצוע הטיפול.

2. **טיפול ארבע-חודשי**: מבדיקת הנושא בכל האוגדות שנבדקו התברר, כי כרבע מכלי רכב ב' של יחידות אחת האוגדות, שבהם נדרש לבצע טיפול ארבע-חודשי, לא טופלו.

טיפול ב' ברק"ם

1. הפיקודים המרחביים הוציאו לשנת 1996 תכנית עבודה שנתית לביצוע טיפולי ב' בטנקים, בתותחים מתנייעים (תומ"ת) ובנגמ"שים של כל אוגדות המילואים הכפופות להם. מבדיקת נתוני התכנון והביצוע במחצית הראשונה של השנה עלה, כי בפיקוד הצפון ובפיקוד הדרום קיים פיגור בטיפול ב' בטנקים ובנגמ"שים. בכל הפיקודים קיים פיגור מסוים בטיפול ב' בתומ"תים.

טיפול ב' ברק"ם מתבצעים, כאמור, במרכזי הטיפול באוגדות על ידי צוותי אחזקה של הימ"חים בסיוע צוותים מהיחש"ם. מבדיקת נתוני תכנון וביצוע טיפולי ב' בטנקים, תומ"תים ונגמ"שים בכל האוגדות שנבדקו, למחצית הראשונה של השנה, התברר, כי בכמחצית מהאוגדות היו פיגורים בביצוע טיפולי ב' בכל סוגי הרק"ם.

במיוחד בולטים הפיגורים בביצוע הטיפולים באחת האוגדות, שם הגיע שיעור ביצוע טיפולי ב' בטנקים ובתומ"תים לכ-40% ובנגמ"שים – לכ-70%. התברר, כי במרכז הטיפולים של אחת מחטיבות האוגדה נמשכים הפיגורים בביצוע טיפולי ב' בטנקים כבר משנת 1995. בשנה זו ביצעה החטיבה רק כ-60% מהטיפולים שתוכננו, והטנקים שלא טופלו נמצאו עדיין במועד הביקורת, יוני 1996, במרכז הטיפולים החטיבתי בשלבי עבודה שונים. במחצית הראשונה של 1996 בוצעו בחטיבה רק כ-36% מטיפול ב' בטנקים בהשוואה לתכנון. כדי להשיג את הפיגור בביצוע טיפולי ב' ובהכנסת הרק"ם להחסנה יבשה, תיגבר פיקוד הצפון את האוגדה החל מיום 1.7.96 בארבעה צוותי עבודה מוגברים למשך שלושה חודשים.

2. בביקורת התברר, כי לא אט"ל (או מקחש"ר מטעמו) ולא הפיקודים המרחביים קבעו ליחידות פרקי שהייה מרביים של רק"ם במרכזי הטיפולים האוגדתיים והחטיבתיים לצורך טיפול ב'. גורמים במקחש"ר ובאט"ל וקציני החימוש האוגדתיים מסרו לעורך הביקורת, כי פרקי הזמן הסבירים הם 18 עד 22 יום. בביקורת התברר, כי בחלק מהאוגדות תקופות שהייה במחצית הראשונה של 1996 היו ארוכות בהרבה. כך למשל, באחת מהן ביצע מרכז הטיפולים של אחת החטיבות 12 טיפולים, כשהזמן הממוצע של שהיית טנק בטיפול ב' היה כ-60 יום (כשהקצר ביותר היה 28 יום, והארוך ביותר - 128 יום). צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה, כי חיל החימוש גיבש המלצות לפרקי שהייה מרביים במרכזי הטיפול האוגדתיים; המלצות אלה נמצאות בתהליך אישור באט"ל, שצפוי להסתיים בסוף שנת 1996.

טיפול ג'

1. אט"ל מוציא תכנית שנתית לטיפול ג' ברק"ם (טנקים, תומ"תים ונגמ"שים). התכנית לשנת 1996 התבססה על תדירות טיפול ג' שנקבעה בהוראות קחש"ר כמפורט לעיל, אך נקבעו בה מספר חריגים, ולפיהם לא יבוצע טיפול ג' בסוגי רק"ם הנמצאים בתהליכי פליטה מהסד"כ ובסוגי רק"ם המתוכננים להסבה (הטיפול בהם יבוצע במסגרת ההסבה); כמו כן לא יבוצע טיפול ג' בטנקים משני סוגים, שנערך בהם ניסוי להארכת תדירות הטיפול. טיפול ג' נעשים, כאמור, על ידי היחש"מים או המש"א, שאליהם מועברים כלי הרק"ם לצורך הטיפול.

מבדיקת הנתונים על ביצוע טיפול ג' ברק"ם שבכל הימ"חים במחצית הראשונה של שנת 1996 התברר, כי בתקופה זו בוצעו טיפול ג' בטנקים פחות מהמתוכנן, בתומ"תים כמעט כמתוכנן ובנגמ"שים מעל המתוכנן. בסוף ינואר 1997 הודיע צה"ל, כי התכנית לשנת 1996 בוצעה במלואה.

2. בתכנית השנתית קבע אט"ל גם פרקי זמן מרביים לשהיית כלי רק"ם מחוץ להחסנה יבשה כתוצאה מטיפול ג'. בביקורת עלה, כי במקרים רבים שהו כלי רק"ם מחוץ להחסנה יבשה פרקי זמן ארוכים בהרבה מאלה שנקבעו.

הכנסת רק"ם להחסנה יבשה והטיפול בו

1. רוב הרק"ם של אוגדות המילואים מאוחסן בהחסנה יבשה. הרק"ם מוצא מהחסנה יבשה לצורך ביצוע טיפול ב' או ג' ובסיומם הוא מוחזר להחסנה יבשה. לעתים מאושרת הוצאת רק"ם מהחסנה יבשה גם לצורך אימונים. בהוראות קחש"ר פורטו הנחיות מקצועיות שונות בכל הנוגע להכנסת רק"ם להחסנה יבשה ולשגרת הטיפולים בו בהיותו מאוחסן בהחסנה זאת. בחלק מהאוגדות שנבדקו נמצאו ליקויים הנוגעים להכנסת רק"ם להחסנה יבשה ולשגרת הטיפולים בו. להלן עיקריהם:

(א) לפי הוראות קחש"ר, חייב סגן מפקד חטיבה או מפקד יחידה בדרגת סא"ל ומעלה לאשר שבוצעו כל הטיפולים לפני הכנסת כלי רק"ם להחסנה יבשה. בחטיבה של אוגדה מסוימת הוכנסו להחסנה יבשה מאז אפריל 1996 ועד מועד הביקורת, בסוף יוני 1996, שמונה טנקים ללא חתימת סגן מפקד החטיבה או מפקד אחר בדרגת סא"ל. בחטיבה של אוגדה אחרת אין סגן מפקד חטיבה, ובפועל, בניגוד להוראות, מאשר את ההכנסה להחסנה יבשה קצין התחזוקה של החטיבה בדרגת רב-סרן.

(ב) הוראות הבטיחות קובעות, שבטנק עם תחמושת אסור לבצע עבודות אחזקה. מבדיקת רישומים ב-40 ספרי רק"ם באוגדה אחת עולה, כי ב-11 טנקים נעשו עבודות אחזקה שונות לפני הכנסתם להחסנה יבשה, כשהיתה בהם תחמושת "בטן". ליקוי דומה נמצא גם באוגדות אחרות.

(ג) בביקורת נבדקו 41 כלי רק"ם השייכים לחטיבה של אחת האוגדות בהיותם בהחסנה יבשה, והתברר שבדיקות הלחות התבצעו עם מד-לחות לא תקין, ולכן הנתונים הנוגעים לבדיקות הלחות, כפי שנרשמו בתיקי הרק"ם, מטעים.

2. נוכח ממצאי מקחש"ר, שלפיהם בטנקים המוצאים מהחסנה יבשה לאימונים ולטיפולים יזומים, מתגלות תקלות רבות, ביצעה מקחש"ר במהלך שנת 1994 בדיקה מערכתית לבדיקת כשירות הרק"ם בהחסנה יבשה. קחש"ר פרסם את סיכום העבודה בינואר 1995. מהסיכום עולה, כי ממדגם של 103 טנקים שנבדקו נמצאו טנקים לא כשירים. לדעת מבצעי הבדיקה, 84% מהליקויים שהתגלו נבעו מהכנסה של הרק"ם להחסנה יבשה, ללא שבוצעו בו כל הפעולות

הנדרשות בעת הכנסת רק"ם להחסנה יבשה; דבר המצביע לדעתם גם על רמה לא מספקת של בחינת הטנקים לפני הכנסתם להחסנה יבשה.

בסיכום הבדיקה דלעיל דרש קחש"ר להעביר דיווח בסוף כל רבעון על מצב הרק"ם שהוצא מהחסנה יבשה. משרד מבקר המדינה העלה, כי היחידות כלל לא דיווחו כנדרש.

בביקורת של משרד מבקר המדינה עלה, שטנקים ונגמ"שים הוצאו מהחסנה יבשה זמן רב לפני העברתם למטרה שעבורה הופשרו, וזאת עקב ידיעה, שעם הוצאת רק"ם מהחסנה יבשה, מתגלים בו ליקויים רבים שיש לתקנם. פרק הזמן המוקדש לתיקון הליקויים בהוצאה מהחסנה יבשה והנובע מליקויים בטיפול לפני הכנסה להחסנה יבשה, הוא מעמסה מיותרת המכבידה עוד יותר על מערך האחזקה.

בהתייחסותו לנושא כשירות הטנקים בהחסנה יבשה, פירט צה"ל את הפעילויות הרבות שבוצעו במהלך שנת 1995 לשיפור רמת כשירות הטנקים בהחסנה יבשה. כמו כן הודיע צה"ל, כי מבחינה שערך עולה, כי כשירות הטנקים בהחסנה יבשה בשנת 1995 עלתה לעומת 1994.

טיפול תלת-שנתי ברכב ב'

1. בכלי רכב ב' יש לבצע טיפול תלת-שנתי, כפי שנקבע בהוראות קחש"ר. בגלל בעיות תקציביות ואחרות, חל פיגור בביצוע טיפולים אלה, ובסוף שנת 1994 לא נעשה הטיפול התלת-שנתי בשיעור מסוים מכלל כלי רכב ב' שהיו בימ"חים של אוגדות המילואים, דבר הפוגע בכשירות כלי הרכב. במגמה להתגבר על הפיגור שנוצר, גיבש אט"ל תכנית מואצת לביצוע טיפולים החל משנת 1995, כך שעד סוף שנת 1997 יבוצע בכל כלי הרכב הטיפול התלת-שנתי. התכנית לשנת 1995 בוצעה כמתוכנן.

2. מעיון במסמכים עולה, כי אחד הגורמים לקשיי האחזקה של כלי הרכב המאוחסנים בימ"חים הוא התיישנותם; שיעור ניכר מכלל כלי הרכב הם בני 20 שנים ומעלה. הדבר מתבטא במיוחד במשאיות מסוג ריאו ובג"פים, שמרביתם נרכשו מעודפי צבא ארה"ב.

משרד מבקר המדינה העיר, שנוכח הממצאים דלעיל, עולה הצורך בתכנית מדורגת לחידוש הרכב. צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1996, כי במסגרות התקציביות הקיימות לא מסתמן פתרון בטווח הנראה לעין.

טיפול יזום במערכת בקרת אש לטנקים

בצה"ל מתקיים ניסוי להארכת פרק הזמן בין הטיפולים היזומים במערכות בקרת אש מסוג מסוים. בביקורת התברר, כי באוגדות מסוימות היה פיגור בביצוע הטיפולים היזומים במערכות אלה בטנקים שאינם משתתפים בניסוי - זאת בגלל חוסר מקלטים, שיש להחליפם בעת הטיפול. צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1996, כי תכנית הטיפולים היזומים תושלם עד סוף שנת 1996, וכי נבחנת האפשרות להעביר את דרג החלפת המקלטים מהיחידות ליחש"מים, תוך כדי יצירת ריכוז של מקלטים, דבר שיגדיל את הסבב הטכני של המקלטים.

משרד מבקר המדינה העיר, כי הממצאים שפורטו בתת-פרק זה בכל הנוגע לשגרת הטיפולים ברק"ם וברכב ב' מצביעים על כך שמערך האחזקה אינו מצליח להתמודד עם מלוא משימת האחזקה של רק"ם ורכב אחר בימ"חים, ויש בכך כדי לפגוע בכשירות של חלק מהציוד.

צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה, כי אכן קיים קושי אמיתי להתמודד עם משימות האחזקה בדרג הנפרש, כתוצאה מהפערים הקיימים בכמות של כוח האדם בשירות חובה ובאיכותו, וכי מתבצעת פעילות ענפה לצמצם פערים אלה ועל מנת לעמוד במשימות האחזקה; עם זאת, על אף כל המאמצים, לא צפויה מהפכה או שיפור משמעותי, נוכח מצוקות כוח האדם החזיות גם בעתיד.

בחינות בטיחות לציוד הרמה וכיול מדידים לבדיקת כלי נשק

בביקורת עלה, כי ברוב האוגדות שנבדקו היו פיגורים בביצוע בחינות בטיחות לציוד הרמה (משאיות ריאו עם מנוף, זחל"דים טכניים, מנופים ומלגזות) וחלק גדול מציוד ההרמה היה ללא תעודות בטיחות בעלות תוקף, כנדרש.

בנוגע למדידים לבדיקת כלי נשק התברר, כי ברוב כלי הרק"ם שנבדקו בכל האוגדות המדידים לא היו מכילים והיחידות לא ניהלו מעקב אחר בדיקת המדידים וכיולם, כנדרש.

צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1996, כי נושא ביצוע בחינות בטיחות לציוד הרמה זכה לטיפול מעמיק, שבמסגרתו הוסמכו בוחנים באוגדות ונופקו להן ערכות בדיקה; כמו כן הוצאו הנחיות ברורות, שאין לצבור פיגורים בביצוע בחינות הבטיחות עד סוף שנת 1996. אשר לכיול המדידים הודיע צה"ל, כי כ-90% מתוך כל המדידים שבמערך כבר כוילו, והשאר יכוילו עד סוף שנת 1996.

צמיגים לרכב שבימ"חים

1. הצמיגים לרכב הינם, בהתאם להגדרת מקחש"ר, פריט בטיחותי ברמה זהה למערכות היגוי ובלמים. בשנת 1990 יזמה מקחש"ר בדיקה טכנית וניסוי בנסיעה, שנועדו לקבוע את הגיל המרבי של צמיגים, שניתן להרכיב ברכב המאוחסן בימ"חים. בעקבות הניסוי, נקבע גיל מרבי של 15 שנים; צמיגים שעברו את הגיל המרבי יש לראותם כפסולים. רכב שבו צמיגים פסולים, הוגדר על ידי מקחש"ר כרכב בלתי כשיר שאסור לו לנוע לצורך ביצוע נסיעת מבחן במסגרת טיפולים ואין להוציאו מהימ"חים לצורך תרגילים או לצורך אחר. קחש"ר מסר לעורך הביקורת, כי רכב כזה לא כשיר גם בשעת חירום.

במארס 1994 פנה ראש מחלקת אחזקה באט"ל אל ראש חטיבת התכנון באט"ל וציין, שבהתאם להוראות קחש"ר, יש להחליף צמיגים שגילם מעל 15 שנה, אך בגלל מגבלות תקציב, לא ביצעה מצל"ח רכש מתאים, וביחידות מחסני החירום נמצאו כלי רכב עם צמיגים שעברו גיל זה.

על פי נתונים מעודכנים לסוף מאי 1996, כפי שמסרו למשרד מבקר המדינה הפיקודים המרחביים, סך כל הצמיגים הפסולים בימ"חים האוגדתיים במשאיות ריאו לסוגיהן היה גדול, ועקב כך היו בהן משאיות ריאו בלתי כשירות, לפי קביעת מקחש"ר.

נוכח הממצאים דלעיל, העיר משרד מבקר המדינה, כי מן הראוי שאט"ל ייערך מבחינה תקציבית וארגונית לתיקון המצב. צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה בנובמבר 1996, כי מחלקת האחזקה באט"ל מבצעת עבודת מטה עם הפיקודים המרחביים לבחינת כלל הצרכים לריענון צמיגים בימ"חים.

2. בביקורת עלה, שבפועל לא מתנהל רישום בספרי הרכב על החלפת צמיגים, כדרוש, ולכן המעקב על הצמיגים שפג תוקפם מחייב בדיקה בעין של כל צמיג, דבר הכרוך בעבודה רבה, ומקשה על ריכוז נתונים עבור הדרגים הממונים. משרד מבקר המדינה העיר, כי ראוי לבחון

אפשרות הטבעת שנת הייצור משני הצדדים של הצמיגים הנרכשים בחו"ל, בדומה לצמיגים המיוצרים בארץ, על מנת להקל את זיהוי שנת הייצור של הצמיגים.

ביקורות

ביקורות בימ"חים נועדו לסייע בידי המפקדים לקבל תמונת מצב על התקין ועל הלקי ביחידות, ובכך לאפשר תיקון ושיפור רמת הכוננות והכשירות התחזוקתית. אט"ל אחראי לביצוע ביקורת כשירות וכוננות בימ"חים, ומחלקת בקרה ומעקב באג"ם אחראית לביצוע ביקורת משולבת באוגדות המילואים בכל התחומים, לרבות הימ"חים. החל מינואר 1996 הונהגה שיטת ביקורת ימ"חים, ולפיה מחלקת בקרה ומעקב בתיאום עם אט"ל מבצעים ביקורת משולבת בתדירות של אחת לשנתיים, נוסף לביקורות של צוותי ביקורת חיליים, גורמי ביקורת פיקודיים ומפקדים.

מעיון בדוחות הביקורת של אט"ל משנת 1994 ומשנת 1995 עולה, כי רמת הציונים הכלליים בשנים אלה דומה, וכי הציון הממוצע לא היה מספק. עיון בדוחות הביקורת לשנת 1995 מצביע על ירידה בהישגי הימ"חים בתחום האחזקה.

צה"ל הודיע למשרד מבקר המדינה, כי מניתוח נתוני המחצית הראשונה של שנת 1996 עולה, כי רמת הציונים נמצאת בעלייה יחסית לשנת 1995; זאת, בשל תהליכים שבוצעו לשיפור המצב בימ"חים.

כשירות וכוננות ימ"חים - עמדות מפקדים

1. באמצע ינואר 1996 פנה ראש אט"ל אל הרמטכ"ל במסמך שהגדיר כהערכת מצב של המערך הלוגיסטי בפרספקטיבה של זמן ועוצמה. לדברי ראש אט"ל, קיים פער גדול בהכשרה, באיכות ובכמות כוח אדם העוסק באחזקה ובתפעול הימ"חים. ראש אט"ל ביקש לקיים דיון בסוגיית מוכנותו הלוגיסטית של הצבא, כשהמסמך שהגיש מהווה מצע לדיון.

באפריל 1996 הציג אט"ל את נושאי המסמך בפורום מטכ"ל, והדיון התרכז בארבעה תחומים עיקריים: אמצעים לוגיסטיים, כוח אדם, כשירות הימ"חים ורמות המלאי. הרמטכ"ל ביקש לבדוק לעומק ולהשלים פרטים שונים בנושאים שהועלו, כגון נושא כוח אדם טכני למערך האחזקה. הרמטכ"ל ציין במיוחד את המגבלות התקציביות הקיימות והעשויות להחמיר עוד יותר לקראת סוף התכנית הרב-שנתית הקיימת. לשכת הרמטכ"ל מסרה למשרד מבקר המדינה, כי הנושאים שהוזכרו בפורום המטכ"ל דלעיל, יעלו בדיונים האמורים להתקיים בספטמבר 1996 לקביעת תכנית העבודה לשנת 1997.

2. במארכ 1996 הגישו כל מפקדי האוגדות לחטיבת תורה והדרכה שבאג"ם דוח הערכת כשירות יחידותיהם לשנת 1995. לאחר עיבוד וביצוע עבודת מטה הוצג הדוח בפני סגן הרמטכ"ל. מעיון בדוחות המפקדים, בולטים נושאים הפוגעים לדעתם בכשירות ובכוננות של הימ"חים. רוב הנושאים הועלו כבר בדוחות הערכת כשירות שהגישו מפקדי האוגדות לשנת 1994.

ביום 28.4.96 נערך כנס מפקדי אוגדות לסיכום הדוח על הערכת הכשירות בשנת 1995. סגן הרמטכ"ל סיכם ואמר, בין היתר, כי: "סגן הרמטכ"ל מורה את הפיקודים המרחביים ללמוד את כלל נושאי הדוח, ובמהלך ספטמבר 1996 תקיים פגישה עם שלושת הפיקודים המרחביים בנוכחות מפקדי האוגדות ללמוד מימוש נושאי הדוח".

חלק גדול מהממצאים שהועלו בדוח זה של מבקר המדינה, הנוגעים לכשירות מחסני החירום ולכוננותם, נובעים ממגבלות בתחום כוח האדם המקצועי ובתחום האמצעים, שהן פועל יוצא של החלטות שהתקבלו מדי פעם במטה הכללי. לקיומן של המגבלות בתחומים אלה לאורך שנים יש השפעה מצטברת שלילית על רמת הכוננות והכשירות של הימ"חים. קיימת סכנה של השלמה עם רמת כשירות יורדת. נוכח המגבלות הקיימות, מתחייבת גם רמת ניהול גבוהה יותר וסדרי תכנון ובקרה קפדניים ומשופרים.

בעת התייצבות מערך המילואים בשעת חירום יהיו הימ"חים הבסיס הלוגיסטי להיערכותו. על הליקויים שהועלו במהלך הביקורת הצביעו גם ראשי המערך הלוגיסטי ומפקדי האוגדות. ליקויים אלה באים לידי ביטוי בעיקר: א. בתחום כוח האדם; ב. בתחום המצאי של ציוד לחימה; ג. בתחום האחזקה השוטפת של הציוד. ראוי להדגיש גם, שהשאלת חלק מציוד הלחימה מהימ"חים, עלולה להותיר פערי מצאי בזמן חירום.

כדי לשפר את המצב, צריך צה"ל לקבל החלטות בתחום המשאבים, לרבות כוח האדם. ראוי שהדרג המדיני יהיה ער לתמונת המצב של הימ"חים, וייתן גיבוי להחלטות הדרושות לתיקונן, כך שהם יהיו מוכנים בצורה הטובה ביותר לכשתידרש הפעלתם.

בית הספר לתותחנות שדה

ריכוז ממצאים

על פי פקודת הארגון שהוציא אגף התכנון במטה הכללי (אג"ת), משמש בית הספר לתותחנות שדה (להלן - ביסל"ת) בסיס ההדרכה המרכזי של חיל התותחנים לטירונים, למקצועות תותחנות שדה, להכשרת הפיקוד הזוטרי והקצינים ולביצוע השתלמויות לכלל צה"ל. בעת הביקורת היה חיל התותחנים בתהליך קליטת אמצעים חדשים, שיצר צורך בהיערכות מתאימה גם בתחומי התורה וההכשרה. להלן עיקר ממצאי הביקורת, שערך משרד מבקר המדינה בביסל"ת. כלל הממצאים יפורטו בהמשך.

המבנה הארגוני של ביסל"ת לא תאם לפקודת הארגון. כתוצאה מכך, שיבוץ כוח האדם גם הוא לא תאם לתקנים כנדרש.

תהליך גיבוש תיקי קורסים עדכניים, עקב שינויים שהתחייבו מקליטת אמצעים חדשים בחיל התותחנים, נמשך זמן רב, ועד דצמבר 1996 הוא טרם הסתיים.

ענף מקצועות בביסל"ת מקיים קורסים בסיסיים במקצועות "משנה טכני", "איכון" ו"נהיגת תותחים מתנייעים". תחלופת הקצינים בענף היתה רבה; הרמה המקצועית של המדריכים הוערכה על ידי מפקד הענף כנמוכה; חומר ההדרכה בקורס למקצוע "משנה טכני" לא הותאם במידה הדרושה לאמצעים החדשים; ונהגי תותחים מתנייעים הוכשרו לנהיגה רק בשטח מישורי.